

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.
=====

રોહતાસ

વિ.

સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા અને અન્ય

૩૧ જુલાઈ, ૧૯૭૯

[એસ. મુર્તઝા ફઝલ અલી અને પી. એસ. કૈલાસમ, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ક્રિમિનલ પ્રોસીજર કોડ ૧૯૭૩ કલમો ૪ અને ૫ - હરિયાણા ચિલ્ડ્રન એક્ટ, ૧૯૭૪ કલમો ૪, ૨૯-બી નો વ્યાપ - નો વ્યાપ.

અપીલકર્તા પર આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુના માટે તહોમતનામું ઘડવામાં આવ્યું હતું. પુરાવા નોંધવાનું પૂર્ણ થયા બાદ, એવું ધ્યાન પર દોરવામાં આવ્યું હતું કે સેશન્સ જજ પાસે અપીલકર્તાની ન્યાયિક કાર્યવાહી ચલાવવાની હકુમત નથી કારણ કે અપીલકર્તા હરિયાણા ચિલ્ડ્રન એક્ટ, ૧૯૭૪ ની જોગવાઈઓ હેઠળ આવતા હતા. રિમાન્ડ પર, મેજિસ્ટ્રેટને જણાવ્યું કે અપીલકર્તા બાળક છે અને તેઓએ હરિયાણા એક્ટ હેઠળ તેમની ન્યાયિક

કાર્યવાહી ચલાવવાનું શરૂ કર્યું. ગુજરાતના ભાઈ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ રિવિઝન પિટિશનમાં, હાઈકોર્ટે ઠેરવેલ કે ક્રિમિનલ પ્રોસીજર કોડ ૧૯૭૩ ની જોગવાઈઓ હરિયાણા એક્ટની જોગવાઈઓ પર પ્રવર્તશે.

અપીલ મંજૂર કરતા,

ઠેરવેલ કે: હાઈકોર્ટે એવું ઠેરવવામાં ભૂલ કરી હતી કે કોડ ઓફ ૧૯૭૩ હરિયાણા એક્ટને રદબાતલ કરે છે અને અપીલકર્તાની ન્યાયિક કાર્યવાહી કોડ ઓફ ૧૯૭૩ હેઠળ ચાલવી જોઈતી હતી. આ મુદ્દા પર સેશન્સ જજ દ્વારા લેવામાં આવેલ દૃષ્ટિકોણ સાચો હતો અને અપીલકર્તાનો કેસ હરિયાણા એક્ટની જોગવાઈઓ મુજબ ન્યાયિક કાર્યવાહી માટે સંબંધિત મેજિસ્ટ્રેટને મોકલવો જોઈતો હતો. [૧૫૪જી-એચ]

કલમ ૫ હાલમાં અમલમાં હોય તેવા કોઈ પણ વિશેષ અથવા સ્થાનિક કાયદા હેઠળના ગુનાની ન્યાયિક કાર્યવાહીની જોગવાઈઓ અથવા હાલમાં અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈ પણ કાયદા દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલી કોઈ પણ વિશેષ હકુમત અથવા સત્તા અથવા નિર્ધારિત કરવામાં આવેલ પ્રક્રિયાના કોઈ પણ વિશેષ સ્વરૂપનો સ્પષ્ટ અપવાદ આપે છે. જ્યારે કોડ ઓફ ૧૯૭૩ પસાર કરવામાં આવ્યો ત્યારે હરિયાણા એક્ટ અમલમાં હતો અને તેથી હરિયાણા એક્ટ કોડ ઓફ ૧૯૭૩ ની કલમ ૫ સાથે અસંગત હોવાને બદલે કોડ ઓફ ૧૯૭૩ ની કલમ ૫ ની જોગવાઈઓ દ્વારા સંપૂર્ણપણે સુરક્ષિત જણાય છે.

[૧૫૪ઈ-જી]

ફોજદારી અપીલ હુકમત: ૧૯૭૯ ની ફોજદારી અપીલ નં. ૧૭૦.

૧૯૭૦ ની ક્રિમિનલ મિસ. નં. ૪૩૫૨-એમ માં પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના તારીખ ૧૦-૧૧-૧૯૭૮ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે સ્પેશિયલ લીવ દ્વારા અપીલ.

અપીલકર્તા તરફે એચ. ડી. હાર્ડી, ડી. ડી. શર્મા, વાસુ દેવ શર્મા અને સુભાષ સી. મિતલ.

સામાવાળા નં. ૧ તરફે એચ. એસ. મારવાહ અને એમ. એન. શ્રોફ.

સામાવાળા નં. ૨ તરફે એ. એન. મુક્ષા અને એસ. કે. ગંભીર.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ ફઝલ અલી દ્વારા આપવામાં આવેલ.

સ્પેશિયલ લીવ દ્વારા કરવામાં આવેલ આ અપીલ પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના તારીખ ૧૦મી નવેમ્બર, ૧૯૭૮ ના ચુકાદા સામે કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા હાઈકોર્ટે તેની સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવેલ રિવિઝન સ્પીકારી હતી અને સેશન્સ જજના હુકમને રદ કર્યો હતો અને તેમને કાયદા મુજબ ન્યાયિક કાર્યવાહી પૂર્ણ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

વિવાદના મુદ્દા નીચેના સંજોગોમાં ઉદ્ભવે છે:-

અપીલકર્તા રોહતાસ સામે ૨૩મી ડિસેમ્બર, ૧૯૭૪ ના રોજ સુભાષ નામના એક વ્યક્તિનું મૃત્યુ નિપજાવવા બદલ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ

૩૦૨ હેઠળ કાનૂની કાર્યવાહી કરવામાં આવી રહી હતી. સેશન્સ જજ સમક્ષ ન્યાયિક કાર્યવાહી આગળ વધી અને પુરાવા નોંધવાનું પૂર્ણ થયા બાદ અપીલકર્તાનું નિવેદન નોંધવા માટે કેસ પમી મે, ૧૯૭૮ સુધી મુલતવી રાખવામાં આવ્યો. આ તબક્કે સેશન્સ જજના ધ્યાન પર એવું દોરવામાં આવ્યું હોય તેવું જણાય છે કે તેમને અપીલકર્તાની ન્યાયિક કાર્યવાહી ચલાવવાની હકુમત નથી કારણ કે અપીલકર્તા હરિયાણા ચિલ્ડ્રન એક્ટ, ૧૯૭૪ ની જોગવાઈઓ હેઠળ આવતા હતા, જે હવે પછી હરિયાણા એક્ટ તરીકે ઉલ્લેખિત છે. ત્યારબાદ સેશન્સ જજે કમિટિંગ મેજિસ્ટ્રેટને મેટર મોકલી આપી અને તેમને એ બાબતે તપાસ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો કે અપીલકર્તા રોહતાસ હરિયાણા એક્ટની જોગવાઈઓના અર્થમાં બાળક છે કે નહિ અને અપીલકર્તા બાળક છે તેવા તારણ પર પહોંચ્યા બાદ, મેજિસ્ટ્રેટે હરિયાણા એક્ટની જોગવાઈઓ મુજબ કેસની ન્યાયિક કાર્યવાહી ચલાવવાનું શરૂ કર્યું. ગુજરનારના ભાઈએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલકર્તા સામેની કાર્યવાહી રદ કરવા માટે એવા કારણોસર રિવિઝન દાખલ કરી કે સેશન્સ જજ અને કમિટિંગ મેજિસ્ટ્રેટ એવું ઠેરવવામાં ખોટા હતા કે અપીલકર્તાનો કેસ હરિયાણા એક્ટની કલમ ૪ ની હદમાં આવે છે. રિવિઝન પિટિશનર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ દલીલ એ હકીકત પર આધારિત હતી કે જોકે ક્રિમિનલ પ્રોસીજર કોડ ઓફ ૧૯૭૩, જે હવે પછી કોડ ઓફ ૧૯૭૩ તરીકે ઉલ્લેખિત છે, તેમાં કેટલીક એવી જોગવાઈઓ છે જે સીધી રીતે હરિયાણા એક્ટ અને અન્ય કેન્દ્રીય અધિનિયમો સાથે સંઘર્ષમાં છે, તેથી કોડ ઓફ ૧૯૭૩ પ્રવર્તશે અને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૫૪ ની જોગવાઈઓના આધારે રાજ્યના

અધિનિયમો રદબાતલ ગણાશે. આ દલીલ હાઈકોર્ટ દ્વારા એવા કારણોસર સ્વીકારવામાં આવી હોય તેવું જણાય છે કે જોકે હરિયાણા એક્ટ ભારતના રાષ્ટ્રપતિની પૂર્વ સંમતિથી પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ જ્યાં સુધી હરિયાણા રાજ્યનો સંબંધ છે, આ એક્ટ કોડ ઓફ ૧૯૭૩ દ્વારા રદ કરવામાં આવ્યો હતો જે હરિયાણા એક્ટ પછી સંસદ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ એક્ટ હતો.

પક્ષકારોની દલીલોની ચકાસણી કરતા પહેલા સંબંધિત કાયદાની કેટલીક મહત્વપૂર્ણ અને પ્રસ્તુત જોગવાઈઓ તપાસવી અને તેનું વિશ્લેષણ કરવું જરૂરી હોઈ શકે છે. શરૂઆત કરવા માટે, અગાઉના ક્રિમિનલ પ્રોસીજર કોડ ઓફ ૧૮૮૮ માં પણ એવા વ્યક્તિઓની ન્યાયિક કાર્યવાહી માટે વિશેષ પ્રક્રિયા હતી જેમણે ગુનો કર્યો હોય અને જેઓ ૧૫ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના હોય. આવા આરોપીઓની ન્યાયિક કાર્યવાહી એવા મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ચલાવી શકાય જેમને રિફોર્મેટરી સ્કૂલ્સ એક્ટ ઓફ ૧૮૮૭ ની કલમ ૮ ની પેટા-કલમ ૧ દ્વારા સત્તાઓ આપવામાં આવી હોય, જેણે આવા યુવા ગુનેગારોની કસ્ટડી, ન્યાયિક કાર્યવાહી અથવા સજા માટે પણ જોગવાઈ કરી હતી. આ કલમ હરિયાણા એક્ટની કલમ ૬૫ દ્વારા સ્પષ્ટપણે રદ કરવામાં આવી હતી જે નીચે મુજબ છે:-

"અમુક કેન્દ્રીય અધિનિયમો લાગુ પડશે નહિ:-

(૧) ધ રિફોર્મેટરી સ્કૂલ્સ એક્ટ, ૧૮૮૭ (૧૮૮૭ નો કેન્દ્રીય અધિનિયમ ૮), અને કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસીજર, ૧૮૮૮ ની

કલમો ૨૯-બી અને ૩૯૯ (૧૮૯૮ નો કેન્દ્રીય અધિનિયમ ૫), એવા કોઈ પણ વિસ્તારમાં લાગુ પડવાનું બંધ થશે જ્યાં આ એક્ટ અમલમાં લાવવામાં આવ્યો હોય.

(૨) ધ વિમેન્સ એન્ડ ચિલ્ડ્રન્સ ઇન્સ્ટિટ્યુશન્સ (લાઈસન્સિંગ) એક્ટ, ૧૯૫૬ (૧૯૫૬ નો કેન્દ્રીય અધિનિયમ ૧૦૫), આ એક્ટ હેઠળ સ્થાપિત અને જાળવવામાં આવતા કોઈ પણ ચિલ્ડ્રન્સ હોમ, સ્પેશિયલ સ્કૂલ અથવા ઓબ્ઝર્વેશન હોમને લાગુ પડશે નહિ."

સ્થિતિ આવી હોવાથી, જ્યાં સુધી હરિયાણા એક્ટ હરિયાણા રાજ્યમાં અમલમાં રહેવાનો હતો, ત્યાં સુધી તે સ્પષ્ટ છે કે કલમ ૨૯-બી ને સંપૂર્ણપણે નિષ્ક્રિય કરવામાં આવી હતી અને કોઈ પણ આરોપી જે હરિયાણા એક્ટના અર્થમાં બાળક હતો તેની ન્યાયિક કાર્યવાહી હરિયાણા એક્ટ દ્વારા નિર્ધારિત રીતે ચલાવવાની હતી. આ કેસના હેતુઓ માટે કોર્ટ દ્વારા હરિયાણા એક્ટ હેઠળ અપનાવવામાં આવનાર પ્રક્રિયાની વિગતો આપવી અમારા માટે જરૂરી નથી. તેથી, હકીકત એ છે કે કોડ ઓફ ૧૯૭૩ પસાર થવા સુધી હરિયાણા એક્ટ પ્રવર્તમાન હતો. હરિયાણા એક્ટ ૧-૩-૧૯૭૪ ના રોજ અમલમાં આવ્યો. હકીકતમાં ઉક્ત એક્ટને છેક ૬ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૭૪ ના રોજ રાષ્ટ્રપતિની સંમતિ પ્રાપ્ત થઈ હતી અને તે ૧૨મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૭૪ ના રોજ હરિયાણા ગેઝેટમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો હતો પરંતુ એક્ટની કલમ ૧ પેટા-કલમ ૩ ની જોગવાઈઓ હેઠળ તે રાજ્ય સરકાર દ્વારા જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવેલ

તારીખથી અમલમાં આવવાનો હતો અને આ ૧-૩-૧૯૭૪ ના રોજ કરવામાં આવ્યું. આ રીતે હરિયાણા એક્ટ ૧-૩-૧૯૭૪ થી અમલમાં આવ્યો અને એક્ટમાં વ્યાખ્યાયિત મુજબ બાળક દ્વારા ત્યારબાદ કરવામાં આવેલ કોઈ પણ ગુનાની હરિયાણા એક્ટ દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયા મુજબ ન્યાયિક કાર્યવાહી ચલાવવાની હતી. જ્યાં સુધી પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ વિવાદ નથી. એકમાત્ર મુશ્કેલી એ ઉદ્ભવે છે કે જે સમયે હરિયાણા એક્ટ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો તે જ સમયે સંસદ દ્વારા કોડ ઓફ ૧૯૭૩ પણ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો જેણે સમગ્ર ક્રિમિનલ પ્રોસીજર કોડ ઓફ ૧૮૮૮ માં સંપૂર્ણ ક્રાંતિ લાવી હતી. વર્તમાન કેસમાં એ બાબતે કોઈ વિવાદ નથી કે વર્તમાન કેસમાં બનેલો બનાવ કોડ ઓફ ૧૯૭૩ અમલમાં આવ્યા પછી બન્યો હતો અને તેથી, જો કોડ ઓફ ૧૯૭૩ વર્તમાન ન્યાયિક કાર્યવાહીને લાગુ પડતો હોય તો તે સ્પષ્ટ છે કે ન્યાયિક કાર્યવાહી હરિયાણા એક્ટની જોગવાઈઓ મુજબ નહિ પરંતુ કોડ ઓફ ૧૯૭૩ ની જોગવાઈઓ મુજબ ચલાવવાની રહેશે. જ્યાં સુધી કોડ ઓફ ૧૯૭૩ નો સંબંધ છે, તેને ૧૯૭૪ ના એક્ટ II દ્વારા સુધારવામાં આવ્યો હતો અને એપ્રિલ ૧, ૧૯૭૪ થી અમલમાં આવ્યો હતો. કોડ ઓફ ૧૯૭૩ ની કલમ ૪ સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે ઇન્ડિયન પીનલ કોડ હેઠળના તમામ ગુનાઓની તપાસ, પૂછપરછ, ન્યાયિક કાર્યવાહી અને અન્યથા કાર્યવાહી ઉક્ત કોડની જોગવાઈઓ મુજબ કરવામાં આવશે. આમ પ્રથમ દૃષ્ટિએ સામાવાળાની એવી દલીલ યોગ્ય જણાય છે કે આરોપીની ન્યાયિક કાર્યવાહી કોડ ઓફ ૧૯૭૩ હેઠળ ચલાવવાનો હુકમ યોગ્ય રીતે કરવામાં આવ્યો હતો. આ કેસમાં અમે જે દૃષ્ટિકોણ લીધો છે અને કોડ ઓફ

૧૯૭૩ ની કલમ ૫ ના ઝીણવટભર્યા અને સાવચેતીપૂર્વકના અર્થઘટન પર, અમને આ મુદ્દામાં બિલકુલ ઊંડા ઉતરવાની જરૂર જણાતી નથી.

અમારા મતે વર્તમાન કેસમાં કોડની કલમ ૫ ની જોગવાઈઓ સમગ્ર મુદ્દાને સંપૂર્ણપણે ઉકેલી નાખે છે. હરિયાણા એક્ટની જોગવાઈઓને રદબાતલ કરવા અથવા તેની સાથે અથડામણ થવાથી દૂર, કોડ ઓફ ૧૯૭૩ એ હરિયાણા એક્ટના અમલને અથવા તો રાજ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ અન્ય કોઈ પણ એક્ટની જોગવાઈઓને જીવંત રાખી હોવાનું અને તેને સંપૂર્ણ સમર્થન આપ્યું હોવાનું જણાય છે, જે કોડ ઓફ ૧૯૭૩ ની કલમ ૫ ની હદમાં આવે છે, જે નીચે મુજબ ટાંકી શકાય:-

"આ કોડમાં સમાવિષ્ટ કોઈ પણ બાબત, વિપરિત કોઈ વિશિષ્ટ જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં, હાલમાં અમલમાં હોય તેવા કોઈ પણ વિશેષ અથવા સ્થાનિક કાયદાને, અથવા આપવામાં આવેલી કોઈ પણ વિશેષ હકુમત અથવા સત્તાને, અથવા હાલમાં અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈ કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયાના કોઈ વિશેષ સ્વરૂપને અસર કરશે નહિ."

આમ એ જોવામાં આવશે કે કલમ ૫ હાલમાં અમલમાં હોય તેવા કોઈ પણ વિશેષ અથવા સ્થાનિક કાયદા હેઠળના ગુનાની ન્યાયિક કાર્યવાહીની જોગવાઈઓ અથવા આપવામાં આવેલી કોઈ પણ વિશેષ હકુમત અથવા સત્તા અથવા હાલમાં અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈ પણ કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત

કરવામાં આવેલ પ્રક્રિયાના કોઈ પણ વિશેષ સ્વરૂપનો સ્પષ્ટ અપવાદ આપે છે. એ બાબતે કોઈ વિવાદ નથી કે જ્યારે કોડ ઓફ ૧૯૭૩ પસાર કરવામાં આવ્યો ત્યારે હરિયાણા એક્ટ અમલમાં હતો અને તેથી હરિયાણા એક્ટ કોડ ઓફ ૧૯૭૩ ની કલમ ૫ સાથે અસંગત હોવાને બદલે ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ કોડ ઓફ ૧૯૭૩ ની કલમ ૫ ની જોગવાઈઓ દ્વારા સંપૂર્ણપણે સુરક્ષિત જણાય છે.

આ સંજોગોમાં, અમારો સ્પષ્ટ મત છે કે હાઈકોર્ટ એવું ઠેરવવામાં ભૂલ કરી હતી કે કોડ ઓફ ૧૯૭૩ હરિયાણા એક્ટને રદબાતલ કરે છે અને અપીલકર્તાની ન્યાયિક કાર્યવાહી કોડ ઓફ ૧૯૭૩ હેઠળ ચાલવી જોઈતી હતી. અમને સંતોષ છે કે આ મુદ્દા પર સેશન્સ જજ દ્વારા લેવામાં આવેલ દૃષ્ટિકોણ સાચો હતો અને અપીલકર્તાનો કેસ હરિયાણા એક્ટની જોગવાઈઓ મુજબ ન્યાયિક કાર્યવાહી માટે સંબંધિત મેજિસ્ટ્રેટને મોકલવો જોઈતો હતો.

તેથી, અમે આ અપીલ મંજૂર કરીએ છીએ, હાઈકોર્ટના ચુકાદાને રદ કરીએ છીએ અને સેશન્સ જજના હુકમને પુનઃસ્થાપિત કરીએ છીએ, જેના પરિણામે અપીલકર્તાની ન્યાયિક કાર્યવાહી હવે હરિયાણા એક્ટ હેઠળ સત્તા આપવામાં આવેલ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા અને તે એક્ટની જોગવાઈઓ મુજબ ચલાવવામાં આવશે. કેસ જૂનો છે. સંબંધિત મેજિસ્ટ્રેટે શક્ય તેટલી ઝડપથી તેનો નિકાલ કરવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ.

એન.કે.એ.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.